

Χαιρετίζουμε τὴν ἔκδοση τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ π. Θεοφάνους Ραυτοπούλου, Θεολόγου-Ἐκπαιδευτικοῦ, *Ἡ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ θανάτου καὶ ἡ ὀρθόδοξη ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση κατὰ τὸν Μέγα Βασίλειο*, πὺν εἶχα τὴν χαρὰ νὰ ἐπιβλέψω μὲ τὴν συνεργασία τῶν συναδέλφων Καθηγητῶν κ.κ. Ἐμμανουήλ Περσελῆ καὶ Γεωργίου Φίλια. Θεωρῶ τὸ βιβλίον πὺν κυκλοφορήθηκε μὲ τίτλον: *Ἐνώπιον τοῦ θανάτου* ἕνα σημαντικὸ βοήθημα γιὰ τοὺς ποιμένες μας ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας μας, προκειμένου νὰ σταθεῖ ὑπεύθυνα στὸ κατεξοχὴν ὑπαρξιακὸ γεγονός τοῦ θανάτου. Παραθέτουμε ἐκτὸς ἀπὸ κάποια χρήσιμα βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα, ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Πρόλογο καὶ τὰ Συμπεράσματα στὰ ὁποῖα κατέληξε ὁ συγγραφέας κατόπιν ἐνδελεχοῦς ἔρευνας τῶν πηγῶν.

Α. Μ. Σταυρόπουλος

π. Θεοφάνης Ραυτοπούλου, *Ἐνώπιον τοῦ θανάτου*, Α' ἔκδοση: Ἀθήνα, Σεπτέμβριος 2012, Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως – Κεντρικὴ Διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο Νεκτάριος Δ. Παναγόπουλος, Χαβρίου 3, 105 62 Ἀθήνα, τηλ. – φαξ: 210-3224819, σελίδες 396, τιμὴ βιβλίου: 15€. e-mail: nektarios.panagopoulos@gmail.com

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΛΟΓΟ

Η σπουδαιότητα του υπό διαπραγμάτευση θέματος για τις μέρες μας θεωρούμε ότι είναι μέγιστη. Τα σύγχρονα προσωπικά αδιέξοδα, η αποθέωση των οικονομικών και εγωιστικών παραμέτρων της ζωής και κατά συνέπεια η απολυτοποίηση του παρόντος βίου, η ολοένα αυξανόμενη συχνότητα των αιφνίδιων και ομαδικών θανάτων, η παγκοσμιότητα και η αμεσότητα του θανάτου όπως προβάλλεται υποχρεωτικά μέσα από τις οθόνες της τηλεόρασης, η εκκοσμίκευση των σύγχρονων χριστιανών, το ανέτοιμο και το παρορμητικό ως τα συνήθη δεδομένα αντιμετώπισης του σωματικού θανάτου καθιστούν απολύτως αναγκαία την εμπεριστατωμένη ενασχόληση της Εκκλησίας με το γεγονός αυτό. Ευελπιστούμε, λοιπόν, η παρούσα διατριβή να καλύψει μέρος του κενού που έχει δημιουργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες στη συστηματική αντιμετώπιση των περί θανάτου θεμάτων στην καθημερινή ποιμαντική πράξη. Ελπίζουμε να γίνουν αντιληπτές η σοβαρότητα, η επιστημονικότητα, η πίστη και η διάκριση με τις οποίες οφείλουν ποιμένες (κυρίως) και ποιμαινόμενοι να προσεγγίσουν τούτο το κρίσιμο για τη ζωή γεγονός. Είναι καιρός να συνειδητοποιήσουμε ότι η φοβισμένη σιωπή, η εθελουφλία και η γενικόλογη, συνήθως στιγμιαία, συμπάθεια δεν μπορούν να θεωρηθούν απάντηση στο κατ' εξοχήν υπαρξιακό γεγονός του θανάτου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην *Εισαγωγή* της διατριβής, αναπτύσσοντας τον τρόπο επεξεργασίας του θέματός μας, είχαμε θέσει έναν τριπλό στόχο σε σχέση με το ποιμνίο, τον ποιμένα και την διαποίμανση στα έργα του Μεγάλου Βασιλείου (Μ.Β.) με κεντρικό θέμα τον βιολογικό θάνατο. Προς επίτευξη της σκοποθεσίας αυτής προβάλαμε τέσσερα βασικά ερωτήματα. Στην παρούσα τελική ανακεφαλαίωση θα παρουσιάσουμε συνοπτικά τις απαντήσεις που δόθηκαν κατά την πορεία της έρευνάς μας.

Στο **πρώτο ερώτημα** (ποιο το πνευματικό επίπεδο του ποιμνίου γενικότερα και ποια η στάση του μπροστά στον βιολογικό θάνατο) συμπεράναμε τα εξής: Το ποιμνίο του ιερού Β. εμφανίζει μια ανομοιογένεια. Παρότι είναι γενικά ευσεβές, στην καθημερινότητά του δείχνει πνευματικά νωθρό (ακηδία) και επιρρεπές σε διάφορα πάθη, χωρίς, όμως, να απουσιάζει και η συνειδητή κατά Χριστόν ζωή. Αυτή τη διαφοροποίηση παρατηρούμε και στην αντιμετώπιση του βιολογικού θανάτου. Οι κατά *συνήθειαν* χριστιανοί συμπεριφέρονται με εκκοσμικευμένο-αλαζονικό τρόπο (οι νέοι ή οι αρχάριοι κινδυνεύουν να παρασυρθούν προς τα εκεί), υπολείπονται σε αυτοσυνειδησία και υψηλούς στόχους, ενόσω απαθανατίζουν τα επίγεια. Ως πενθούντες δε, εκφράζονται και πάλι κατά *συνήθειαν*, δηλ. με ανέλπιδες υπερβολές, προερχόμενες από τα προχριστιανικά νεκρικά έθιμα. Οι αγωνιζόμενοι χριστιανοί από την άλλη, ίστανται ενώπιον του επερχόμενου σωματικού τους θανάτου με πίστη, ανδρεία και υπομονή, ενώ πενθούν ευπρεπώς, με εμπιστοσύνη στη θεία Πρόνοια και αναστάσιμη ελπίδα. Διαπιστώνουμε, συνεπώς, ότι η ποιότητα της χριστιανικής ζωής σε θέματα σχετιζόμενα με τον θάνατο είναι ανάλογη της σοβαρότητας με την οποία διαχειρίζονται οι πιστοί την πνευματική τους ζωή.

Στο **δεύτερο ερώτημα** (ποια η αυτοσυνειδησία του αγ. Β. ως ποιμένα, ποια η προσωπική του στάση μπροστά στον βιολογικό θάνατο και πώς πενθεί τους αγαπημένους του) συμπεράναμε τα παρακάτω: Ο αγ. Β. είναι υπεύθυνος, βαθιά συνειδητοποιημένος και ταπεινός ποιμένας. Ως πνευματικός πατέρας αγωνίζεται με αγάπη και πίστη να κατευθύνει τα τέκνα του προς τη θέωση, γεγονός το οποίο μοχθεί να επιτύχει πρώτα ο ίδιος. Η τοποθέτησή του ενώπιον του επικείμενου σωματικού του θανάτου είναι υποδειγματική. Με καθολική αγάπη για τον Χριστό, με διακαή την επιθυμία να πολιτευτεί στην άνω Ιερουσαλήμ και με απόλυτη εμπιστοσύνη στη θεία Πρόνοια ο αγ. Β. αξιολογεί την επίγεια τελευτή ως τη νικηφόρα ολοκλήρωση της συνειδητής ασκητικής του πορείας. Έτσι και παραδίδει ειρηνικά τη ζωή του σ' Εκείνον, που πάνω απ' όλους αγάπησε. Ως πενθών δε, βιώνει την ιδανική ισορροπία ανάμεσα στην ανθρώπινη (εντός των ορίων) εξωτερική της θλίψης και την αμετακίνητη πίστη

του στις θείες Βουλές, εμποτισμένα και τα δύο από την αναστάσιμη ελπίδα.

Όσον αφορά στο **τρίτο ερώτημα** (ποιο το θεολογικό-βιβλικό υπόβαθρο των ποιμαντικών παρεμβάσεων του αγ. Βασιλείου) καταλήξαμε στα εξής: Η θεολογία του θανάτου κατά τον ιερό Β. αποτελεί, ουσιαστικά, τη βάση του τρόπου διαποίμανσης. Επιμένει στο γεγονός ότι μόνο ο πνευματικός θάνατος είναι το όντως κακό, άρα πρέπει πάση θυσία να αποφευχθεί. Ο βιολογικός θάνατος σηματοδοτεί το πέρας της παρούσας ζωής, η οποία, όμως, ανάλογα με την πνευματική της ποιότητα μπορεί να τον μετατρέψει σε αγαθό ή πονηρό. Ως ακολούθως, αποκτά (ο θάνατος) νέα δυναμική, ενώ παράλληλα απομυθοποιείται η τραγικότητά του. Άρα, η εδώ ζωή κατέχει μοναδική σωτηριολογική σπουδαιότητα, καθώς μόνο εάν κανείς την ζήσει κατά Χριστόν, θα μπορέσει να μεταβεί εις την όντως ζωήν. Από την πλευρά των πενθούντων, ο αγ. Β. θεμελιώνει την ποιμαντική του στην αποδοχή της ανεξιχνίαστης, πάντως αγαπητικής, πρόνοιας του Θεού, η οποία επιτρέπει τον βιολογικό θάνατο με προσωπικά και σωτηριολογικά κριτήρια, παρά το επίπονο του πράγματος.

Στο **τελευταίο ερώτημα** (ποια η περί Ποιμαντικής αντίληψη του αγ. Β., ποια η εφαρμοσμένη ποιμαντική του και ποια τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της) έχουμε να σημειώσουμε τα παρακάτω: Κατά τον Καππαδόκη Ιεράρχη, Ποιμαντική είναι η προσωπική και αγαπητική χειραγωγία των πιστών, κατ' εντολήν και μίμησιν του αρχιποίμενος Ιησού Χριστού, με στόχο την υπέρβαση των προς σωτηρίαν εμποδίων, την τήρηση των ευαγγελικών διαταγμάτων και την πνευματική καρποφορία. Αναφορικά με τις γενικότερες προϋποθέσεις της ποιμαντικής πράξης του ιερού Πατέρα παρακολουθήσαμε τη στενή αλληλεξάρτηση και αλληλοπεριχώρηση των τριών δεδομένων, τα οποία θέσαμε ως βάση της έρευνάς μας, δηλ. του ποιμνίου, του ποιμένα και της διαποίμανσης, τα οποία και εκθέσαμε στις συνόψεις των τριών κεφ. της διατριβής. Από αυτά διαπιστώσαμε, επίσης, ότι οι περί Ποιμαντικής αντιλήψεις του Μ.Β. δεν παρέμειναν ποτέ θεωρίες. Εφαρμόστηκαν, τόσο από τον ίδιο όσο και στην καθοδήγηση του ποιμνίου του, με παραδειγματική συνέπεια και ευθύτητα. Έτσι, στην πορεία των τριών κεφ. διαπιστώσαμε τη σύζευξη θεωρίας και πράξης σε μία αδιαχώριστη ροή: Ο αγ. Β. συνειδητοποιεί τη χριστιανική του ιδιότητα και αποστολή, την κάνει στόχο ζωής και αγωνίζεται διαρκώς, με ταπείνωση και εξάρτηση από το θείο Έλεος, να την πραγματώσει. Έπειτα, αποδέχεται μέσα στο ίδιο πνεύμα την κλήση του ως ποιμένα και την βιώνει με απαράμιλλη σταθερότητα. Κατόπιν, διαμορφώνει τις θέσεις του για το τι σημαίνει Ποιμαντική με κριτήρια καθαρά εκκλησιαστικά και την υλοποιεί, χωρίς να αποκλίνει καθόλου από το βιωματικό και θεωρητικό του οικοδόμημα. Παρουσιάζει δηλ. μία θαυμαστή συνέχεια και συνέπεια από την αρχή έως το τέλος της χριστιανικής του διαδρομής.

Το πρωτεύον κριτήριο για την άσκηση της Ποιμαντικής, σύμφωνα με τον αγ. Β., είναι το πώς θα εφευρεθεί κάθε φορά ο καταλληλότερος τρόπος για τον καθένα πιστό (επιστολική ποιμαντική) ή την πολύμορφη εκκλησιαστική κοινότητα (κηρυγματική ποιμαντική) και ανάλογα με τις εκάστοτε πνευματικές τους ανάγκες, έτσι ώστε με τη στάση τους έναντι του θανάτου να οδηγηθούν στην αληθινή κοινωνία με τον Χριστό, που είναι και ο μοναδικός σκοπός της χριστιανικής ζωής.

Επιπλέον σημειώνουμε και τα εξής: Στη σύνοψη του Α' κεφ. είδαμε πώς εννοούσε ο αγ. Β. την αληθινή διαποίμανση (θεολογικά και αγιογραφικά θεμελιωμένη, βιωματική, επιστημονική, έντεχνη, ταπεινή, προσωποκεντρική και εκκλησιοκεντρική, διακριτική, με κατά περίπτωση δηλ. μεθοδολογία και στόχους αποκλειστικά σωτηριολογικούς). Στα επόμενα δύο κεφ. μας αποκαλύφθηκε, με αφορμή την αντιμετώπιση του θανάτου, ότι ο ιερός Πατέρας εφάρμοσε στην πράξη όλα όσα πρέσβευε. Ποίμανε το ποίμνιο θεοκεντρικά, ανθρωποκεντρικά και θεραπευτικά συγχρόνως, αφού πρώτα είχε αντιληφθεί και συναισθανθεί την ψυχική κατάσταση στην οποία ευρίσκονταν τα πνευματικά του τέκνα. Μας φανέρωσε, επίσης, πόσο ευρείς ορίζοντες προσέδιδε στη διαποίμανση, καθώς θεωρούσε α. ότι το ποίμνιο (τηρουμένων των αναλογιών) ήταν συνυπεύθυνο στην άσκησή της (ποιμνιοκεντρική ποιμαντική) και β. ότι ακόμα και οι ποιμένες χρειάζονταν πνευματική καθοδήγηση (διαποιμενική ποιμαντική).

Όσον αφορά στις επιδράσεις, τις οποίες διαμόρφωσαν τη στάση του ποιμνίου του αγ. Β. έναντι του θανάτου συμπεράναμε ότι οι εξωχριστιανικές επιρροές ήταν αντιστρόφως ανάλογες της πνευματικότητάς του. Όσο περισσότερη συνειδητή χριστιανική ζωή, τόσο λιγότερες θύραθεν επιδράσεις.

Εκτός τούτου, διαπιστώσαμε ότι για τη διαμόρφωση της ποιμαντικής αυτοσυνειδησίας και πράξης του ιερού Β. πρωτεύοντα ρόλο διαδραμάτισαν οι οικογενειακές, εκκλησιαστικές και θεολογικές του καταβολές. Ο τρόπος με τον οποίο ο ίδιος ίσταται ενώπιον του θανάτου, όπως και η θεμελίωση της ποιμαντικής του πράξης για το ίδιο θέμα εδράζονται αποκλειστικά σε χριστιανικά θεμέλια. Παρόλ' αυτά, στην εφαρμοσμένη ποιμαντική του χρησιμοποίησε με σύνεση και σοφία το οπλοστάσιο της θύραθεν (ελληνικής) σκέψης. Το ενέταξε με σεβασμό και με τρόπο αρμονικό στο οικοδόμημα της ποιμαντικής του επιστήμης. Το οριοθέτησε (τόνισε τον εισαγωγικό και επικουρικό του χαρακτήρα) και το εκχριστιάνισε ταυτόχρονα, παραδίδοντας ένα διαχρονικό μάθημα για αντίστοιχη στάση στις επόμενες γενεές των κλητών ποιμένων.